

Müzik ruhun gıdasıdır, derlerdi. Fakat bugünkü insanlar hiç bir zaman iyi müzik içecekleri adamın malı olmamıştır.

PLÂKLARIMIZIN

ARKASINDAKİ

ADAMLAR

Thomas Edison en son buluşu olan gramofonda «Mary'nin küçük bir kuzusu vardı» şarkısını 1877 de çalmıştı. Kalaylanmış bir silindirden gelen bulucunun o garip sesi Edison'nun yeni bir mucizesini hayret ve takdirle karşılayanların kulaklarına insan sesi gibi geliyordu. Aradan 70 yıl geçtikten sonra bile gramofon plâkları aslında vermek istedikleri şeyin sunî bir taklidi olmaktan pek fazla ileri gidememişlerdir. Opera ve senfoni eserleri baş dâkikalık veya ona yakın zamanlara sıkıştırılmak zorunda kalmış ve herbiri plâk değiştirme yüzünden duraklamalara uğramıştı. Dönen şellak tabakasının üzerindeki iğnenin de kulaklara o pek hoş gelmeyen devamlı bir cızırtısı vardı.

Son on onbeş yıl içinde bu alanda önemli bir devrim oldu. Esaslı teknik gelişmelerin başında yılın uzun zaman çalabilen mikro yarıklı plâklar, yarım saat devamlı müzik dinlemek imkânını sağlıyorlardı, Vinilite adındaki bir plâstik madde de hemen hemen iğne cızırtısının tamamıyla önüne geçti. Daha sonra meydana çıkan manyetik bant da ses mühendislerine ve müzisyenlere bir editörün bir müsveddeden beğenmediği yazı veya hataları çıkarması gibi kaydedilmiş yanlış sesleri istedikleri gibi çıkarmak veya silmek imkânını verdi. Bugünün plâkları gerçekten çalınan müziği aynıyla verecek yetenektedirler, hattâ daha iyisini de, asıl çalınması gerektiği şekilde.

Elektronik mühendisleri ve müzisyenler kaydedilmiş (plâğa alınmış) müziğin tüm etkisinin en fazla sesin yankılanmasına, kullanılan mikrofonların sayısına ve bu mikrofonların konulacağı yerlere bağımlı olduğu prensibine göre çalışmaktadırlar. Yankı, iyi bir konser salonunun rezonansı, tınlaması, bir tonun birdenbire kaybolacak yerde yavaş yavaş uzaklaşmasını sağlar. Bugün bütün plâk fabrika-

ları eskiden alışılmış kumaşlarla örtülmüş, kalın perdelerle kaplı stüdyoları bırakmış, geniş konser salonlarına geçmişlerdir, hattâ ses yansıtan malzemenin yapılmış özel büyük paneller kullanarak müziği ve sesi plâğa almaktadırlar.

Hattâ bazı müzik sunî yankılama ile plâğa geçirilmektedir. Mesele son yıllarda 25 milyondan fazla klâsik, yarı klâsiğin satıldığı Andre Kostelanetz orta boyda bir yankı odasından faydalanmaktadır. Mikrofonlara gelmeden önce bazı sesler kuvvetli bir çarılör vasıtasıyla küçük boş bir odaya verilmekte ve onlar orada manyetik bant alınacak mikrofona gelmeden önce daha fazla yankılandırılmaktadır. Müziğin aynen saf şekliyle alınmasına taraftar olanlar bu şekilde plâk doldurmanın bir nevi hilecilik olduğunu söylemektedirler. Kostelanetz'in buna verdiği cevap şudur: «Müzik çalınan şey değil, insanların işittikleri şeydir».

Bir mikrofon bir orkestraya ne kadar yakın bir yere konulursa, tek tek enstrümanları daha berrak alır; ne kadar uzakta ise orkestranın çıkardığı sesleri bir tüm olarak o kadar daha fazla harman eder. Bir ses mühendisi mikrofon mikserinin (karıştırıcının) gürlük (volüm) kontrol düğmesini çevirerek mikrofonun veya mikrofonlardan meydana gelen kombine bir gurubun alacağı sesleri istediği gibi ayar edebilir ve orkestranın herhangi bir tarafını ön plâna getirebilir. Kostelanetz'in ses mühendisleri orkestra şefi tarafından nota üzerinde işaret edilen ölçülere göre değişik mikrofon kanallarının gürlüklerini çoğaltıp alçaltırlar.

Müziğin kaydedilmesi konusunda en büyük ilerleme manyetik bandın bulunması olmuştur. 1949 dan bu tarafa her fabrika müziği ilkönce banda (teype) almaya başlamıştır, bundan sonra ana plâk adı verilen bir plâğa geçilmekte ve asil satışa çık-

rılan plâklar da bundan prese edilmektedir. Bant sayesinde en ufak bir nota bile istenildiği zaman makasla kesilebilmekte ve kolaylıkla yerine başkası konulabilmektedir. (Bir plâk kayıt yöneticisinin önüne birgün, başlangıç noktasının, ki bu çellolara ait sekizde bir noktanın yarısının yarısının yarısıydı, yanlışlıkla atlanmış olduğu bir bant gedi. O bütün bandı aradı, aynı perdeden fakat daha uzun süre süren bir çello notkası buldu, onu kopye etti, sekizde birin yarısının yarısının yarısı kadarlık bir boya soktu ve banttaki tam yerine yerleştirdi).

Bir konserin icrasında çalınan yanlış notalar serpilmiş, dağılmış bir durumda olduğundan hoşgörülü ile karşılanır, fakat bir plâkta buna müsamaha edilmez, zira dinleyici aynı hatanın her çalışta yeniden karşısına çıkmasına tahammül edemez. Bu yüzden müzik yöneticileri ve sanatçılarıyla beraber çalışan ses mühendisleri, yapılan hataları keser, biçer ve düzeltirler. Son bant adeta bir film gibi birçok başarılı kesintilerden meydana gelen bir birleşik olur.

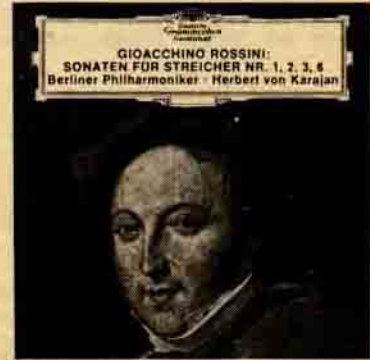
Bazan ses mühendisleri çok eskiden alınmış temelden hatalı kaydedilmiş bir müzik parçasını temizleyip düzeltmekle görevlendirilir. İşte bilimsel becerinin yeri burada görülür. Bunlara en iyi misâl eskiden plâğa alınmış opera parçalarıdır, meselâ ünlü Caruso'nun bir aryası 1904 yılında plâğa alınmıştı ve 1951 de yeniden temizlenerek kaydedildi. Eski plâklar ilkönce manyetik bantla alınırlar, birsürü parazit gürültülerle beraber arka plânda güç işitilen bir orkestranın teneke gibi bir sesi vardı. Sonra bir ses mühendisi, saniyenin otuzda biri kadar süren ve bantta ikibuçuk santim kadar yer tutan bu asalak tıkrıdı ve patlamaları, keserek ve uçlarını birleştirerek, uzaklaştırdı. Böylece o asıl melodi ve tempoya ciddi surette dokunmadan gürültüleri

ortadan kaldırmış oldu ve sonra da bu aryaaya modern bir orkestra eşliği ekledi.

Müzik kayıt endüstrisi tarihinde yapılan en muazzam «editörlük» işi Şostakoviç'in Rusyada banda alınmış «Ormanların şarkısı» adındaki oratoryosunun üzerinde olmuştur. Orkestra ve şarkıcıların icraları mükemmeldi, fakat bant berbat bir şeydi, tam onun yerde müziğin perdesi, tonu değişiyordu, çünkü kaydı yapan esas (magetofon) teypin hızı devamlı surette değişmişti.

Bir ses mühendisi her değişiklik noktasında bant kesti ve her parçayı tam tonu verecek olan uygun hızla çaldı. Ayrı ayrı bütün kısımlar doğru hızlarıyla yeniden alındıktan sonra bant birleştirildi. Rus konser salonunun kötü akustiği yüzünden meydana gelen titreme de ek bir yankılama ile önlemlendi, müzik özel bir yankı odasına yollandı, bu içinde yedi katlı çelik ve betondan bir merdiven olan bir odaydı.

Ses mühendislerinin bu işlerinde müzisyenleri bir tarafa bırakmalarını anlamak gerekir. Bugün (kâğıt üzerinde) Bach'ın veya herhangi başka bir komponistin stilinde müzik çalacak bir kompüter (elektronik hesap makinesi) mevcuttur. Böylece bir sepet dolusu bant verilmek suretiyle akıllı bir ses

mühendisi sayılamayacak kadar çok ve tamamıyla mekanik senfoniler ortaya çıkarabilir. Fakat bugünün mühendisleri müziğin insanî güzelliğini tamamıyla takdir edebilecek bir kültüre sahiptirler ve sanatı, bir robotun üretimi yapmağı akıllarından bile geçirememektedirler.